

**10 02 22 ЯЗЫКИ НАРОДОВ ЗАРУБЕЖНЫХ СТРАН ЕВРОПЫ, АЗИИ, АФРИКИ,
АБОРИГЕНОВ АМЕРИКИ И АВСТРАЛИИ**

**10 02 22 LANGUAGES OF FOREIGN COUNTRIES PEOPLES OF EUROPE, ASIA,
AFRICA, NATIVES OF AMERICA AND AUSTRALIA**

УДК 80/81
ББК 81.2Т-2

**НАҚШИ АСОСҶОИ ФЕЪЛ ДАР
ТАШАККУЛИ КАЛИМАҶОИ МУРАККАБИ
НАВЪИ ДВАНДВА**
(дар заминаи маводи назми Мирзо Бедил)

Олимҷонов Мӯсо Обидович,
н. и. филол., дотсенти кафедраи
забони тоҷикии ДДХ ба номи акад.
Б.Гафуров (Тоҷикистон, Хучанд)

**РОЛЬ ОСНОВЫ ГЛАГОЛА В
ОБРАЗОВАНИИ СЛОЖНЫХ СЛОВ
ТИПА ДВАНДВА**
(на материалах поэзии Бедия)

Олимҷонов Мӯсо Обидович,
к.филол. н., доцент кафедри
таджикского языка ХГУ им. акад.
Б.Гафурова (Таджикистан,
Худжанд)

**THE ROLE OF VERB STEM IN
FORMATION OF COMPLEX WORDS
REFERRING TO DVANDA TYPE**
(on the Materials of Mirzo
Bedil's Poetry)

Olimjohnov Muso Obidovich,
candidate of philological sciences,
Associate Professor of the Tajik
language department under KSU
named after academician B. Gafurov
(Tajikistan, Khujand)
E-MAIL: Olimi73@mail.ru

Калидвожаҳо: феъл, асосҷои феъл, калимасозӣ, двандва, қолаб, Бедил

Мақола дар заминаи маводи назми Мирзо Бедил рӯи қор омада, сухан аз нақши асосҷои феъл дар ташаккули калимаҷои мураккаби навъи двандва меравад. Маълум мешавад, ки асосҷои феъл дар ташаккули калимаҷои мураккаб фаъол буда, метавонанд, ки бо ёрии интерфиксҳо ва ё бидуни ягон воситаи калимасоз калимаҷои нав созанд. Омӯзиши собит месозад, ки аксари қолабҳои калимасозӣ дар забони тоҷикӣ маъмул буда, дар баробари ин қолабҳои нодири калимасозӣ, чун қолабҳои «асоси замони гузашта + масдар»; «сифати феълӣ + исм» низ дар назми Бедил истифода шудаанд. Маълум мешавад, ки феълҳои гайритасрифӣ низ дар калимасозӣ метавонанд иштирок намоянд. Бедил на танҳо қолабҳои нави калимасозии двандваро ихтироъ намудааст, балки бо ивази ҷои асосҷо ва ё интерфиксҳо муродифҳои ҳамагон калимаро ба вуҷуд овардааст.

Ключевые слова: творчество Мирзо Абдулқодира Бедия, словообразовательные модели, сложные слова, двандва, интерфикс, словообразовательные средства, глагол.

Анализируется роль основ глагола в образовании сложных слов типа ДВАНДВА на основе материалов поэзии Мирзо Абдулкодира Бедила (XVII-XVIII вв.). Утверждается, что основы глагола принимают активное участие в образовании сложных слов и могут создать новые слова при помощи интерфиксов или без каких-либо словообразовательных средств. Доказывается, что большинство словообразовательных моделей, встречающихся в поэзии Бедила, наличествуют в таджикском языке, однако у поэта наблюдаются сравнительно редкие словообразовательные модели, такие как «основа прошедшего времени+инфинитив», «причастие +имя прилагательное», что указывает на участие неспрягаемых глаголов в словообразовании. Особо отмечается, что в поэзии встречаются не только новые модели словообразования типа ДВАНДВА, но и образование синонимов того же композита путём замены компонентов.

Keywords: *Mirzo Abdulkodir Bedil's creation, world-building models, complex words, dvandva, interfix, world-building means, verb*

The article dwells on the role of verb stems in a formation of complex words of DVANDVA type on the basis of the materials of Mirzo Abdulkodir Bedil's poetry (the XVII-th – the XVIII-th cc.). It is asserted that verb stems take active part in formation of complex words and they can create new words by means of interfixes or without any world-building means. It is proved that the majority of world-building models occurring in Bedil's poetry are present in the Tajik language, however, such ones as "Past Tense stem+infinitive", "Participle+Adjective" are observed rather rarely; the fact pointing to participation of non-conjugable verbs in word-building. It is underscored especially that not only new models of world-building of DVANDVA type are occurred in poetry, but a formation of synonyms of the same composite by means of substitution of components either.

Муҳаққиқи шинохтаи гурҷӣ Т.А.Чавчавадзе дар рисолаи худ, ки ба калимасозии калимаҳои мураккаби забони форсӣ ихтисос дорад (12), чунин як таъкиди ҷолибе дорад: «...агар кори муттасили забон дар ҷое мушоҳида шавад, пас он қисмати калимасозӣ ва ташаккули калимаи нав тавассути калимаваслқунӣ мебошад» (12, 14). Калимасозӣ, ки дар доираи воҳидҳои забон ва бо ниғаҳдошти меъёрҳои забони адабӣ сурат мегирад, аз «қисмҳои ҷолиби лингвистика» (таъбир аз Чавчавадзе) ба шумор рафта, омӯзиши калимасозӣ барои кашфи имконият ва иқтидори вожаофарии ин ё он забон имкон фароҳам меорад.

Дар ташаккули калимаҳои мураккаб, махсусан исмҳои ҳиссаҳои гуногуни нутқ иштирок мекунад, ки дар ин ришта саҳми феъл, бахусус асосҳои феъл назаррас аст ва қисми калони исмҳои маҳз бо иштироки ин ҳиссаи нутқ ташаккул меёбанд (ниг. 4, 24). Баррасии маводи назми Мирзо Бедил собит месозад, ки на фақат феълҳои тасрифшаванда, балки феълҳои тасрифнашаванда низ имкон доранд, ки дар калимасозӣ иштирок намоянд.

Дар заминаи маводи гирдоварда метавон калимаҳои мураккаберо, ки тавассути феълҳои ташаккул ёфтаанд, чунин баррасӣ намуд:

1. Қолаби «асоси замони гузашта+асоси замони гузашта». Тавассути қолаби мазкур асосан исмҳои маънӣ, амсоли **шикастурехт, рафтумад, додугирифт** ва ғ. сохта мешаванд (ниг. 9, 174; 2, 121). Аз мисолҳои фавқ маълум мешавад, ки дар ин навъи калимасозӣ барои алоқаманд гардидани асосҳои миёнвандҳо (-у-) иштирок мекунад.

Маводи назми Мирзо Бедил собит месозад, ки қолаби мазкурро аз рӯи алоқамандшавии асосҳо метавон ба ду гурӯҳ чудо кард:

1.1. Исмҳои мураккабе, ки дар онҳо асосҳои феъл бидуни воситаи грамматикӣ бо ҳам алоқаманд гардидаанд:

*З-омадушуди қосидони найрангпаём
Помолам кард ҳастии яъсанҷом.
(Куллиёт, 2, 518).*

Назм, ки барои нигоҳ доштани қолабҳои таърихии калимасозӣ воситаи хубе мебошад (ниг. 9, 157), собит месозад, ки калимаҳои навӣ мазкур бидуни воситаи грамматикӣ низ алоқаманд шуда метавонанд.

1.2. Исмҳои мураккабе, ки тавассути интерфикс ташаккул ёфтаанд, чун **бандубаст**, **гуфтушунид / гуфтушунуд**, **омадушуд**, **омадурафт / рафтуомад**, **дидушунид**, **нишастухост** ва ғ. Бо ёрии миёнванд ё худ интерфиксҳо ташаккул ёфтани калимаҳои мураккаб дар забони тоҷикӣ маъмул буда, решаҳои амиқи таърихӣ дорад (5, 206). Маъмулан дар заминаи маводи назми Мирзо Бедил миёнвандҳоро ба ду гурӯҳ: миёнвандҳои аслий ва миёнвандҳои нодир чудо мекунанд (5, с. 206).

Дар мисолҳои зерин низ асосҳои феъл бо миёнвандҳои аслий исм сохтаанд:

*Дил сайди шавқу дида асири хаёли туст,
Вайрона кишваре, ки ба ин бандубаст нест.
(Куллиёт, 1 (бахши аввал), 249)*

*Чаҳди таътили сифат нуқси камоли зот аст,
Ё бигӯ ё бишунав гуфтушунид аст ин ҷо.
(Куллиёт, 1 (бахши аввал), 101)*

*Омадурафти нафас найранги тӯфони балост,
Мавҷи ин дарё ба чаими аҳли ибрат аждаҳост.
(Куллиёт, 1 (бахши аввал), 184)*

*Ҳар чӣ ҳастӣ, ҷуз омадушуд нест,
Ғайри ҳангомаи тараддуд нест.
(Куллиёт, 3, 120) ва ғ.*

2. Қолаби «асоси замони ҳозира+асоси замони ҳозира». Дар забони адабии тоҷикӣ тавассути ин қолаб асосҳои феъл асосан тавассути миёнванд алоқаманд гардида, «исмҳои абстракте сохта мешаванд, ки ҳаракат ва амалу ҳолатро мефаҳмонанд» (9, 173; 2, 121), чун **доругир**, **давутоз**, **равуой** ва ғ. Маводи зерин дасти мо имкон медиҳад, ки ин навӣ исмҳои мураккабро низ ба ду гурӯҳ чудо намоем:

2.1. Исмҳои мураккабе, ки бе воситаи грамматикӣ тавассути такрори асоси феълӣ сохта шудаанд, чун **бишкан-бишкан**, **хор-хор**:

*Агар ҷӯши бақо набвад фано ҳам нашьае дорад,
Ки аз қул-қул мадон оҳанги бишкан-бишкани мино.
(Куллиёт, 1 (бахши аввал), 11)*

*Он кист, ки хор-хори ман бардорад?
Ё заҳмати нангу ори ман бардорад?
(Куллиёт, 2, 354)*

Муҳаққиқони бахши калимасозӣ М.Турсунов ва Т.А.Чавчавадзе аз такрори асоси замони ҳозира сохта шудани исмҳои мураккабро ба қайд гирифта буданд (ниг. 10, 7; 12, 80).

2.2. Исмҳои мураккабе, ки тавассути миёнвандҳои -о-, -у-, -ма-, -дар- алоқаманд гардидаанд. Тавассути миёнвандҳо алоқаманд гардидани калимаҳо дар назми Бедил бештар ба назар мерасад, амсоли **гирудор**, **задугир**, **кашокаш/кашмакаш**, **моломол**, **нӯшонӯш**, **печдарпеч/печопеч**, **печутоб/тобупеч**, **печухам**, **такудав**, **такупӯ/такопӯ**, **такутоз** ва ғ. Дар сохтани исмҳои мураккаби навъи мазкур бештар миёнвандҳои аслии -о- ва -у- серистифода буда, миёнвандҳои -дар-, -ма- ба нудрат истифода гардидаанд, зеро миёнвандҳои мазкур «аз воситаҳои асосии ташаккули калимаҳои мураккаби пайваст ба шумор мераванд» (5, 207; 211). Нуктаи дигар низ гуфтанист, ки аз гурӯҳи калимаҳои фавқ вожаҳои **гирудор**, **кашокаш**, **печутоб**, **такутоз** дар назми Мирзо Бедил ба касрат корбаст гардидаанд:

*Гирудори авчи давлатҳо губоре беш нест,
Бар ҳаво чун гирдбод, авранги шоҳӣ меравад.
(Куллиёт, 1 (бахши аввал), 689)*

*Аз кашокашҳои мавҷи баҳр моҳӣ эмин аст,
З-инқилоби гам чӣ парво мардуми нокомро.
(Куллиёт, 1 (бахши аввал), 125)*

*Дастии ин ҷумла гиру ҳеч мағӯ,
Маҳви Ҳақ бошу **тобупеч** мағӯ.
(Куллиёт, 3, 389)*

*Бо **такутози** нафас аз инонтоб нест,
Омадан ин ҷо кучост, умр ҳамин меравад.
(Куллиёт, 1 (бахши аввал), 592) ва ғ.*

Аз мушоҳидаи калимаҳои пайвасте, ки бо асосҳои ҳозираи феъл сохта шудаанд, чанд нукта ҷолиб менамояд: аввалан, Бедил як асосро бо миёнвандҳои гуногун алоқаманд намуда, муродифи ҳамон як калимаро дар доираи назми худ ба вучуд овардааст, амсоли «кашокаш» ва «кашмакаш», «печдарпеч» ва «печопеч»; «такупӯ» ва «такопӯ»; сониян, шоир ҳамон як калимаро на ба як тарз, балки бо роҳи иваз намудани ҷои асосҳо низ истифода намудааст, ки имрӯз ба ин тарз дар истифода нестанд, чун «печутоб» ва «тобупеч» ва ғ.:

*Дар кашокашҳои найранги хаёл афтодаам,
Дил ҷунун мехоҳаду одоб мебояд маро.
(Куллиёт, 1 (бахши аввал), 112)*

*Гар бигзарӣ зи **кашмакаши** чарх, восилӣ,
Маҳви нишона аст, чу тир аз камон гузаит.
(Куллиёт, 1 (бахши аввал), 295)*

*То нафас боқист, умр аз **печутоб** осуда нест,
Метапад бар хештан, то хору хас бо отаи аст.
(Куллиёт, 1 (бахши аввал), 288)*

*Ҷаҳон з-ин гуна доми **тобупеч** аст,
Тилисми ранг, чун бишкаст, ҳеч аст.
(Куллиёт, 3, 464)*

3. Қолаби «асоси замони гузашта+асоси замони ҳозира». Аз қолабҳои маъмули исмсозӣ буда, тавассути он исмҳои маънӣ созмон меёбад (9, 174; 2, 121). Аз маводи мавҷуда маълум мешавад, ки тавассути ин қолаб метавонанд:

3.1. Исмҳо аз такрори як феъл бо тағйир додани асосҳо сохта шаванд: **гуфтугӯ**, **чустгучӯ**, **рӯфтугӯ**:

*Ба ҳарф омадиву захми кӯҳнаам нав шуд,
Ба ҳайратам, чӣ намак буд гуфтугӯи туро.
(Куллиёт, 1 (бахши аввал), 28)*

*Гуфтугӯ аз маънии таҳқиқ дорад гофилат,
Андаке хомӯш шав, то дил забон пайдо кунад.
(Куллиёт, 1 (бахши аввал), 648)*

*Мӯҳри хомӯшист чун оина сар то пои ман
Гар ба арзи гуфтугӯ оям, забонам чавҳар аст.
(Куллиёт, 1 (бахши аввал), 264)*

*Чустучӯи рафтагон сар бар ҳаво кардем, ҳайф,
Пеши по буд, он чӣ моро дар назар ноёб шуд.
(Куллиёт, 1 (бахши аввал), 470)*

*Олами имкон намеарзад ба чандин чустучӯ
3-ин раҳ охир мебарӣ худро дигар заҳмат мадеҳ.
(Куллиёт, 1 (бахши аввал), 786)*

*Хонаи Маҷнун ба рӯфтурӯб нур мӯҳточ нест,
Гирдбод аксар хасу хор аз биёбон мебарад.
(Куллиёт, 1 (бахши аввал), 676)*

Бояд гӯшзад шавад, ки аз рӯи мушоҳида ва маводи зеридаст дар назми Мирзо Бедил исмҳои мураккаби пайвасти «гуфтугӯ» ва «чустучӯ» аз серистеъмолтарин вожаҳо ба шумор меоянд ва қариб дар тамоми навъҳои назми шоир мавриди қорбурд қарор гирифтаанд ва метавон гуфт, дар қатори дигар калимаҳо аз вожаҳои калидии назми шоир ба шумор меоянд. Аз рӯи ҳисоби мо, калимаи «гуфтугӯ» 161 ва «чустучӯ» 181 маротиба мавриди истифода қарор гирифтаанд (ҳамч. ниг. Куллиёт, 1 (бахши дувум), 1544). Ин аст, ки баъзан шоир ин калимаҳоро ба сифати радифи ғазал интиҳоб намуда, дар маҷмӯъ, тавассути ин вожаҳо бехтарин афкори худро баён сохтааст, ки матлаи зер «мушт намунаи хирвор аст»:

*Магӯ ринд аз маю зоҳид зи тақво гуфтугӯ дорад,
Димоги шиқ саршор аст ҳар ҷо гуфтугӯ дорад.
(Куллиёт, 1 (бахши аввал), 717)*

3.2. Исмҳои навъи пайваст метавонанд ҳамчунин аз асосҳои гуногуни феъл сохта шаванд: **задугир, частухез:**

*Подшоҳӣ ба даъвии он задугир
Мушти хокест гирдбоди сарир.
(Куллиёт, 3, 367);*

*Аз тани паҳлавон дар он задугир
Марг мечид мӯйи сар зи хамир.
(Куллиёт, 3, 314);*

*Ба гайри сачда зи хоки заиф мунфаилист,
Зи частухез баро, ин қадар намози ту нест.
(Куллиёт, 1 (бахши аввал), 279).*

4. Қолаби «асоси замони гузашта+масдар». Қолаби мазкур барои забони адабӣ нав буда, ҳамчунин дар забони форсӣ низ ба қайд наомадааст (ниг. 6, 146-173; 7, 99-105; 12, 78 ва баъд; 3, 223-230; 11, 53-77). Аз маводи назми Мирзо Бедил бо исми мураккабе дучор омадем, ки чузъи дуёми он дар шакли ғайритасрифийи феъл - масдар

омада, асосҳои калимасоз тавассути миёнванди -у- алоқаманд шудаанд, чун **омадурафтан**:

*Зи арсаи эътибор гӯи сари саломат тавон рабудан,
Гар омадурафтани нафасҳо ба боди теги дудам назирад.
(Куллиёт, 1 (бахши аввал), 453)*

Навъи маъмули ин калима, ки ҳамчунин дар назми Бедил фаровон истифода шудааст, «омадурафт» мебошад:

*Омадурафти нафас найранги тӯфони балост,
Мавҷи ин дарё ба чаҳми аҳли ибрат аждаҳост.
(Куллиёт, 1 (бахши аввал), 184)*

*Омадурафти нафас, Бедил, қиёмат доштааст,
Пушту рӯи як варақ карданд чандин дафтараат.
(Куллиёт, 1 (бахши аввал), 374).*

5. Осори Мирзо Бедил як навъи калимаҳои мураккаби пайвастро дар худ маҳфуз дорад, ки дар қолаби «сифати феълӣ + исм» сифат сохтаанд. Профессор Ш.Рустамов дар исмҳои мураккаби тобеъ қолаби «сифати феълӣ + исм»-ро мушоҳида намуда, ин қолабро дар исмсозӣ бемаҳсул, вале дар сифатсозӣ сермаҳсул номзад намуда буд (9, с. 156).

Дар исмҳои навъи двандва сифати феълӣ бо исм тавассути миёнвандҳои нодир ва ё баромаданон пешояндии -ба-, -бар-, -зи- (ниг. 6, 15-16) ташаккул ёфтаанд: **кашидабапӯст, мондабагил, нишастабагил, рафтабабод, рафтабагардун, рафтабарбод, рафтазикор, рафтазичанг** ва ғ. Аз ин гурӯҳи калимаҳо нисбатан бештар калимаи «**рафтабабод**» дар назми Бедил қорбурд шудааст. Калимаи мазкур бо ивази миёнванд ва ниғаҳдошти асосҳо муродифи худро дар шакли «**рафтабарбод**» низ дорад, ки ин қолаб ва калимаҳои дигар, аз рӯи маводи мо, яққаратӣ мавриди истифодаи шоир қарор гирифтаанд. Чун сухан аз муродифшавии калимаҳои мураккаби навъи мазкур ба миён омад, бояд гуфт, ки ҳамчунин вожаҳои мураккаби «**рафтабабод**» ва «**рафтазичанг**» низ хусусияти ҳаммаъноӣ зоҳир намудаанд:

*Ки дар ин хокдони рафтабабод,
Ҳеч кас нест қобили иршод.
(Куллиёт, 3, 102);*

*Дар ин горагсаро мушти губори рафтабарбодам,
Ки хори водии Маҷнун ба пой ман қасам дорад.
(Куллиёт, 1 (бахши аввал), 453);*

*Лек уммеда сабри рафтазичанг
Метапад дар губори ин оҳанг.
(Куллиёт, 3, 301);*

*Дорад ин пайкари кашадабапӯст
Мобиҳилимтиёзи душману дӯст.
(Куллиёт, 3, 347);*

*К-аз чунин дасту пойи мондабагил
Ба чӣ тадбир нон қунам ҳосил?
(Куллиёт, 3, 168);*

*Мавҷ аз он заврақи нишастабагил
Тахтаеро фиканд бар соҳил.
(Куллиёт, 3, 212) ва ғ.*

Омӯзишу баррасии калимаҳои мураккаби пайвасти назми Бедил моро ба бардоште мерасонад, ки шоир тавассути феълҳо дар доираи қолабҳои мавҷуда маҳдуд нашуда, мутобиқ ба меъёри забони адаби калимаҳои нав месозад, ки маъноҳои мураккабро дар шаклҳои рехта ифода намудаанд. Асосҳои феъл дар ташаккули исмҳои мураккаби пайваст ва феълҳои ғайритаҷрибӣ (масдар, сифати феълӣ) яқчо бо ҳиссаҳои дигари номӣ, махсусан исмҳо дар сохтани сифатҳои мураккаби пайваст ба қор гирифта шудаанд.

Пайнавишт:

1. Бедили Деҳлавӣ. Куллийёт. Ҷилдҳои 1-4. Тасҳеҳи Холмуҳаммади Хаста, Халилуллоҳи Халилӣ. Ба қўишии Баҳман Халифа Баноравонӣ. –Техрон: Талоя, 1389. Ҷилди 1 (бахши аввал). Ҷазалиёт. -798 с.; Ҷилди 1 (бахши дувум). Ҷазалиёт. -1600 с.; Ҷилди 2. Таркиббанд; Тарҷебанд; Қасоид; Китъаот; Рубоӣёт -650 с.; Ҷилди 3. Маснавиҳо. -812с.; Ҷилди 4. Чаҳор унсур; Руқоот; Нуқот. -582 с.
2. Грамматикаи забони адабии ҳозираи тоҷик. Ҷилди 1. Фонетика ва морфология. - Душанбе: Дониш, 1985. -352 с.
3. Ефимов В.А., Расторгуева В.С., Шарова Е.Н. Персидский, таджикский, дари. / Основы иранского языкознания. Т.3. Новоиранские языки. –М.: Наука, 1982. –С.5-231.
4. Ниёзӣ Ш.Н. Исм ва сифат дар забони тоҷикӣ. -Сталинобод, 1954.-48с.
5. Олимҷонов М. Нақши миёвандҳо дар ташаккули калимаҳои мураккаби навъи копулятив ё худ двандва. / Дуруди меҳр (маҷмӯаи мақолаҳои илмӣ ба ифтихори 80-солагии Арбоби шоистаи фарҳанги Тоҷикистон, доктори илмҳои филологӣ, профессор Атаҳон Сайфуллоев). -Хуҷанд: Меъроҷ, 2013. -С. 206-219.
6. Пейсиков Л.С. Очерки по словообразованию персидского языка. -М.: Изд-во Московского университета, 1973. -198 с.
7. Пейсиков Л.С. Лексикология современного персидского языка. -М.: Изд-во Московского университета, 1975. -203 с.
8. Расторгуева В.С., Молчанова Е.К. Среднеперсидский язык. В кн. Основы иранского языкознания. Т.2. Среднеиранские языки. –М.: Наука, 1981. –С.6-147.
9. Рустамов Ш. Исм. -Душанбе: Дониш, 1981. -217 с.
10. Турсунов М. Составные слова в современном таджикском литературном языке. Автореф. дис... канд. филол. наук. -М., 1953. -16 с.
11. Хонларӣ, Парвиз Нотил. Таърихи забони форсӣ. Ҷилди 3. –Техрон, 1387.- 490 с.
12. Чавчавадзе Т.А. Именное словообразование в новоперсидском языке. -Тбилиси: Мецниереба, 1981.-375 с.

Reference Literature:

1. Bedil Dekhlavi. Collection of Words. VV.1-4. Under the editorship of Kholmukhammad Khasta and Khalilullokh Khalil. Compiler: Bahman Khalif Banoravoni. – Tehran: Vanguard, 1389 higr. VI (part 1). Gazels. – 798 pp.; VI (part 2). Gazels. -1600 pp.; V 2. Tarkibband; Tarjeband; Kasoid; Kitaot; Rubais – 650 pp.; V3. Masnavis – 812 pp.; V.4. Four Elements; Letters; Fine Thoughts. – 582 pp.
2. Grammar of Modern Tajik Language. V 1. Phonetics and Morphology. – Dushanbe: Knowledge, 1985. – 352 pp.
3. Yefimov V.A., Rastorguyeva V.S., Sharova Ge.N. Persian, Tajik, Dari// Grounds of Iranian Linguistics. V. 3 New Iranian Languages. – M.: Science, 1982. – pp. 5-231.

4. Niyozhi Sh.N. *Noun and Adjective in the Tajik Language*. – Stalinabad, 1954. – 48 pp.
5. Olimjohnov N. *The Role of Interfixes in Formation of Complex Words of “Copulative” or Dvanda Models// Greeting of Love// Collection of scientific articles dedicated to the 80-th anniversary of Merited Votary of culture of Tajikistan, Dr. of Philology, Professor Atakhon Sayfullayev*. – Khujand: Ascension, 2013. – pp. 206-219.
6. Peysikov L.S. *Essays on Word-Building of the Persian Language*. – M.: Moscow University publishing-house, 1973. – 198 pp.
7. Peysikov L.S. *Lecicology of Modern Persian Language*. - M.: Moscow University publishing-house, 1975. – 203 pp.
8. Rastorguyeva V.S., Molchanova Ge.K. *Middle Persian Language*. In the book: *Grounds of Iranian Linguistics. V 2. Middle Iranian Languages*. - M.: Science, 1981. – pp. 6-147.
9. Rustamov Sh. *Noun*. - Dushanbe: Knowledge, 1981. – 217 pp.
10. Tursunov M. *Compound Words in Modern Tajik Literature Language. Synopsis of candidate dissertation in philology*. – M., 1953. – 16 pp.
11. Khonali, Parviz Notil. *History of Farsi Language. V. 3*. – Tehran, 1387 hигра.- 490 pp.
12. Chavchavadze T.A. *Nominal Word-Building in New Persian*. – Tbilisi: Mitsniyereba, 1981. – 375 pp.